

**Nicolae DENSUȘIANU**  
**1846-1911**

*Maria S. Ciobanu*



Istoric și folclorist român, jurist, bibliotecar, traducător, membru corespondent al Academiei Române.

S-a născut la 18 aprilie 1846, la Densuș, jud. Hunedoara, în Transilvania aflată sub stăpânire austro-ungară, având numele de Nicolae Pop. Era fiul preotului greco-catolic din Densuș, Bizantius Pop, și al Sofiei. A avut și un frate Aron, poet și critic literar, profesor de limba latină la Universitatea din Iași. Aron, ajuns la Gimnaziul Greco-Catolic din Blaj, a primit numele Densușianu pentru a se deosebi de alți elevi care aveau același nume de Pop. Acest nume și-l însușește și Nicolae. A decedat la 24 martie 1911, la București, și a fost înmormântat la Cimitirul „Bellu”.

A urmat cursurile Colegiului Franciscan din Hațeg. Între anii 1858 și 1865 a fost elev la Liceul „Sfântul Vasile” din Blaj. După absolvirea liceului, cu calificativul „Laudabiliter valde bonum”, s-a înscris la Academia de Drept din Sibiu (1865-1870). Pe parcursul studiilor la facultate a fost premiat de mai multe ori cu „clasa prima cu distincțiune”.

Din 1870 este „notar suprem” la Făgăraș. În același an, a depus o cerere pentru examenul de stat pentru avocatură, iar în 1872 primește dreptul de avocatură din partea Curții de Apel din Mureș și, totodată, depune jurământul de avocat în fața aceleiași curți. Se mută la Brașov, unde, împreună cu fratele său Aron și cu T. Frâncu, a reușit să scoată publicația „Orientul latin” (1874-1875). La Brașov a practicat avocatura, perioadă în care a fost preocupat de originile îndepărtate ale poporului român și a studiat documente, a scris și a publicat articole.

În 1877, la începutul războiului ruso-turc, s-a stabilit în România, primind cetățenia noului stat independent. A lucrat la Curtea de Apel din București (din 1877).

S-a implicat în mișcarea naționalistă în favoarea unei Români Mari. În 1880 l-a suplini pe I. Brătianu în postul de bibliotecar-arhivar al Bibliotecii Academiei Române, iar între 1884 și 1911 a fost numit, prin decret regal, translator și bibliotecar pe lângă Marele Stat-Major al armatei.

În 1911 a fost directorul Bibliotecii Centrale a Ministerului Apărării Naționale (astăzi, Biblioteca Militară Națională). În această calitate a elaborat un nou regulament al bibliotecii, a stabilit realizarea unui catalog alfabetic (un catalog modern pe fișe), un catalog pentru hărți și un catalog sumar pentru arhivă și a propus conducerii ministerului stabilirea dreptului de depozit legal parțial pentru toate publicațiile editate în armată. În anul următor, a elaborat și a publicat a treia și cea

mai completă ediție a „Catalogului” tipărit al bibliotecii, în care lucrările sunt clasificate după modelul propus de bibliotecarul american M. Dewey în 1876, sistem premergător clasificării zecimale universale.

Din însărcinarea Academiei Române, a făcut investigații în 16 arhive și 12 biblioteci din Transilvania și Ungaria. A cercetat un număr mare de documente și lucrări privitoare la istoria românilor în secolele XVII-XVIII. În 1884 a publicat lucrarea „Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria 1784-1785, scrisă pe baza documentelor oficiale”. În 1887 și-a continuat investigațiile în arhive străine (Croația, Italia, Dalmația, Ungaria, Viena și printre colecțiile prețioase ale Vaticanului). Arhivele referitoare la perioada cu prinsă între 1199 și 1575 le-a publicat în „Documente privitoare la istoria românilor, 1887-1897” (șase volume din colecția „Hurmuzaki”) și în volumul „Monumente pentru istoria Țerei Făgărașului” (1885).

În anul 1895 a primit de la Ministerul de Război sarcina să întocmească o lucrare despre căpitani Armatei Române, pe care a numit-o „Domnii glorioși și căpitani celebri ai țărilor române” (în două volume). A mai pregătit lucrarea „Istorie militară a poporului român începând din cele mai vechi timpuri până în secolul al XVII-lea”, rămasă în manuscris.

În ultimii ani s-a concentrat pe „Dacia preistorică”, la care a lucrat un sfert de secol, dar care a fost editată postum, în 1913. A mai semnat și alte lucrări: „Cercetări istorice în arhivele și bibliotecile Ungariei și Transilvaniei (1880); „Note critice asupra scrierii lui A. D. Xenopol. Teoria lui Rösler” (1885); „Documente privitoare la istoria românilor” (1882-1897); „Independența bisericească a mitropoliei române de Alba Iulia” (1883); „Originea istorică a cavaleriei române. Călărași și roșiori” (1901); „Aniversarea de patru secole de la moartea lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei” (2 iul. 1504) (1904) ș.a.

O deosebită atenție a acordat studierii folclorului. În 1892 a alcătuit un „Chestionar despre tradițiile și antichitățile țărilor locuite de români”, la care a primit peste 1 000 de răspunsuri din peste 930 de localități, valorificate postum, mult mai târziu, în două lucrări: „Vechi cântece și tradiții populare românești. Texte poetice din răspunsurile la Chestionarul istoric 1893-1897” și „Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Răspunsuri la chestionarele lui Nicolae Densușianu”.

A semnat mai multe studii: „Scurtări mitologice la români” (1868); „Elemente istorice în poezia populară” (1871); „Proverbele române cu material pentru instituțiunile dreptului roman în Dacia” (1874); „România militară” (1901); „Originea și importanța istorică a cavaleriei române” (1901); „Răsboiul din 1330 între Carol Robert regele Ungariei și Basarab voevodul Țerii Românești” (1909) ș.a.

Nicolae Densușianu era un cunoscător profund al limbii latine și eline, vorbea cu desăvârșire germana, franceza, italiana și maghiara, lucru care îi deschise accesul

la documente vechi și prețioase din marile biblioteci ale Europei. A publicat în franceză „L'element Latin en orient. Les Roumains du Sud: Macedoine, Thessalie, Epire, Thrace, Albanie, avec une carte ethnographique” („Elementul latin la Est. Românii de la Sud”) ș.a.

A colaborat cu revista germană „Jahresberichte der Geschichtswissenschaft”, unde a publicat rapoarte despre activitatea istorică și cea filologică, sub titlul „Rumanien” (1885-1904). În „Gaze ta Transilvaniei” i s-au tipărit studiile „Independența bisericească a Mitropoliei române de Alba Iulia”, „Conciliile provinciale din 1872 și 1882”, „Manifestul de unire cu biserica Romei” ș.a.

În 1878 a fost ales membru corespondent al Academiei Române în domeniul istoriei. În 1902 a fost numit membru corespondent al Societății Geografice Române. Întru înveșnicirea memoriei sale, în satul de baștină a fost ridicat bustul scriitorului Nicolae Densușianu.

*A se vedea și articolele din „Calendar Național 2006”. – Chișinău, 2006. – P. 118-119; „Calendar Național 2011”. – Chișinău, 2010. – P. 85.*

#### ***Bibliografie selectivă:***

**Densușianu, Nicolae.** Dacia preistorică. – Ed. anastatică / Nicolae Densușianu. – Iași : Tipo Moldova, 2017. – 1152 p. – ISBN 978-606-42-0199-7.

**Densușianu, Nicolae.** Dacia preistorică. – [Ed. anastatică] / Nicolae Densușianu. – București : Artemis, 2015. – 1152 p. – ISBN 973-9296-33-5.

**Densușianu, Nicolae.** Vechi cântece și tradiții populare românești : Texte poetice din răspunsurile la „Chestionarul istoric” (1893-1897) / Nicolae Densușianu. – București : Minerva, 1975. – 369 p.

**Fochi, Adrian.** Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea : răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu / Adrian Fochi, Nicolae Densușianu. – București : Minerva, 1976. – 392 p.

**Hurmuzaki, Eudoxiu.** Documente privitoare la istoria românilor : [în 6 vol.] / Eudoxiu Hurmuzaki, Nicolae Densușianu. – București : [S. n.].

Vol. 1 : 1199-1345. – 1887. – 702 p.

Vol. 1, partea 1-a : 1346-1450. – 1890. – 889 p.

Vol. 2, partea 2-a : 1451-1510. – 1891. – 729 p.

Vol. 6 : 1700-1750. – 1878. – 697 p.

\*\*\*

**Alexe, Dan.** Densușianu Nicolae / Dan Alexe // Dacopatia și alte rătăciri românești / Dan Alexe. – București : Humanitas, 2017. – P. 95. – ISBN 978-973 50-5649-0.

**Datcu, Iordan.** Densușianu Nicolae / Iordan Datcu // Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc / Iordan Datcu, Sabina Cornelia Stroescu. – București : Editura Științifică și Enciclopedică, 1979. – P. 170-171.

**Densușianu Nicolae** // Enciclopedia marilor personalități din istoria, știința și cultura românească de-a lungul timpului. Vol. 1 : (A-G) / Ion Văduva Poenaru. – București : Geneze, 1999. – P. 367-369. – ISBN 973 9099-24-6.

**Densușienii : 150 de ani de la nașterea istoricului Nicolae Densușianu (1846-1911)** / Muzeul Civilizației Dacice și Române Deva. – Deva : [S. n.], 1996. – 186 p.

**Ornea, Zigu.** Densușianu Nicolae / Zigu Ornea // Junimea și junimismul / Zigu Ornea. – București : Minerva, 1998. – P. 299-300. – ISBN 973-21-0562-3.

**Rusu, Dorina N.** Densușianu Nicolae / Dorina N. Rusu // Membrii Academiei Române : 1866-2003 : Dicționar / Dorina N. Rusu. – Ed. a 3-a, revăzută și adăugită. – București : Editura Enciclopedică ; Editura Academiei Române, 2003. – P. 251-252. – ISBN 973-27-1051-9. – ISBN 973-45-0466-5.

**Ștefănescu, Ștefan.** Densușianu Nicolae / Ștefan Ștefănescu // Enciclopedia istoriografiei românești / Ștefan Ștefănescu. – București : Editura Științifică și Enciclopedică, 1978. – 470 p.

**Volovici, Leon.** Densușeanu Nicolae / Leon Volovici // Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900. – București : Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979. – P. 274-275.